

УТВЪРДИЛ:

КАЛИН КАМЕНОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ
ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Практически насоки
за работещите в образователната система
за подкрепа на детето в ситуации на раздяла
и конфликт между родители

/ за работещите специалисти в детските градини и училищата/

София, 2013 г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящото методическо ръководство е разработено от Държавната агенция за закрила на детето в партньорство с Министерството на образованието, младежта и науката, Агенцията за социално подпомагане, Националното сдружение на общините в Република България и неправителствени организации. Ръководството е предназначено за всички работещи с деца в детските градини и училищата.

В ръководството са разгледани законодателни норми, свързани с правата на детето и закрилата на дете в риск, ролята на отговорните институции по закрила на детето, уреждането на родителските права и отношения.

За да се защитят по най-добрия начин правото и интереса на детето в ситуация на родителски конфликт, е необходимо ръководителите и персоналът в детските градини и училищата да бъдат информирани за риска, който крие тази ситуация за детето, както и да бъдат подкрепени с насоки за предприемане на необходимите действия по компетентност.

Раздялата на родителите, особено когато има и конфликт между тях, се отразява негативно върху детската личност и психика. Всяко дете изпитва тревога, притеснение, страх в ситуациите дори на най-благоразумна и спокойна раздяла. Доколко конфликтната ситуация ще се отрази върху състоянието на детето и какви ще бъдат отрицателните последици зависи от тежестта и продължителността, от възрастта на детето, както и от начина, по който двамата родители уреждат отношенията помежду си и отношенията си с детето.

Родителският конфликт дава отражение върху поведението и цялостното присъствие на детето в детската градина и училището, като в много случаи учителите/възпитателите са първите възрастни, които се сблъскват с последиците от неразбирателствата в семейството.

Всяка ситуация на родителски конфликт притежава строго специфични особености, което е предпоставка за различен тип поведенчески и емоционален отговор в зависимост от индивидуалните характеристики и капацитет за справяне на самото дете. В този смисъл е особено важно работещите с деца да имат необходимите знания за начина на реагиране и за разпознаване на ранните сигнали за риск, за да могат чрез съдействието на специалисти от другите служби да реагират правилно и да посрещат специфичните потребности на децата, попаднали в такава ситуация.

ПРАВА НА ДЕТЕТО И ЗАКРИЛА НА ДЕТЕ В РИСК

Българското законодателство за защита правата на детето е хармонизирано с принципите и целите на Конвенцията на ООН за правата на детето. Закрилата на детето е гарантирана в Конституцията на Република България и е залегнала в разпоредбите на Семейния кодекс (СК), Закона за закрила на детето (ЗЗДет.) и Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (ППЗЗДет.). Необходимо е тези законови актове да се познават и прилагат от всички, които работят с деца.

Спецификата на работата с деца в различни рискови ситуации се определя от възрастовите им особености и потребности. Те са беззащитни и не могат да отстояват своите интереси, лесно стават жертва на насилие, експлоатация и трафик. На потребността от специални грижи към детето се обръща внимание още в Женевската декларация по правата на детето от 1924 г. и Декларацията за правата на детето, приета от ООН през 1959 г. На 20.11.1989 г. се приема Конвенция на ООН за правата на детето, ратифицирана с решение на Великото Народно събрание от 1991 г. В нея се съдържат основните социални и правни принципи, отнасящи се до защитата и благоденствието на децата.

В България през октомври 2000 г. е приет Закон за закрила на детето, който влиза в сила от 01.01.2001 г. По силата на този закон е създадена Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД) като специализиран орган на Министерския съвет за ръководство, координиране и контрол в областта на закрилата на детето.

Законът за закрила на детето (ЗЗДет.) е основният нормативен акт, който урежда правата, принципите и мерките за закрила на детето, отговорностите и задълженията на органите по закрила на детето, участието на държавата, общините и тяхното взаимодействие при осъществяване на дейностите по закрила на детето, както и участието на юридически лица и физически лица в такива дейности. В него са дадени дефиниции на основни понятия, вменени са отговорности и са предвидени санкции при неизпълнение на задължения по него.

Всяко дете има право на закрила за нормалното му физическо, умствено, нравствено и социално развитие и на защита на неговите права и интереси. Съгласно § 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на ЗЗДет. „дете в риск“ е дете:

➤ чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;

- което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение, или наказание в или извън семейството му;
- за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист;
- за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

Законът за закрила на детето задължава всяко лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, незабавно да уведоми органите за закрила, които са: Държавна агенция за закрила на детето; Дирекция „Социално подпомагане“; Министерство на вътрешните работи. Същото задължение има и всеки, който при упражняването от него професия или дейност в изпълнение на служебните си задължения има информация или съмнение за наличие на риск за детето, дори ако това е обвързано с професионална тайна.

Законът (ЗЗДет.) предвижда санкции – административно наказание „глоба“, при неизпълнение на задължението за уведомяване.

При наличие на информация или на съмнение за дете в риск работещите в детските градини и училищата трябва да подадат сигнал до отдел „Закрила на детето“ (ОЗД) към дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП). Тези структури са на подчинение на Агенцията за социално подпомагане (АСП) към Министерството на труда и социалната политика (МТСП), но често се бъркат като структури на Държавната агенция за закрила на детето. Във всички по-големи градове има такъв отдел, а за малките градове и села отделът, който отговаря за техния район, се намира в общинския център. В малките населени места, когато възникне необходимост от предприемане на спешни мерки за закрила на дете в риск, кметът на общината като орган по закрила организира незабавно ангажираните партньори на местно ниво по силата на въведен и действащ „Координационен механизъм за взаимодействие в случаите на насилие над дете и при кризисни ситуации“.

Сигналят може да бъде подаден писмено, на място или по телефона.

Сигнал за дете в риск може да бъде подаван по всяко време на денонощието, без почивен ден на безплатната Национална телефонна линия за деца 116 111. Линията се поддържа от Държавната агенция за закрила на детето. Колкото по-подробни са данните, които се подават в сигнала, толкова по-бързо може да се направи проучването на случая и да се предприемат подходящите мерки за закрила, като се гарантира конфиденциалност на информацията и на подателя на сигнала.

При постъпване на сигнал за дете в риск служители от отдел „Закрила на детето” правят оценка на риска и проверка на място. Срещат се с детето, негови близки, учители, съседи, лекари и други, които могат да дадат информация за състоянието и поведението му. Целта е да се предприемат мерки за закрила по реда на ЗЗДет., съобразени със спецификата на случая. Във всички случаи подходът е индивидуален и съобразен с най-добрия интерес на детето.

УПРАЖНЯВАНЕ НА РОДИТЕЛСКИ ПРАВА И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА ЗАЩИТНИ МЕРКИ

Семейният кодекс (СК) създава ред за преодоляване на възникнало разногласие (конфликт) между родителите по отделни въпроси, свързани с упражняването на родителските права.

Сред въпросите, които СК урежда, се включват:

- упражняване на родителски права над детето;
- ограничаване на родителски права над детето;
- лишаване от родителски права над детето;
- настаняване на детето извън семейството;
- защитни мерки.

1. Упражняване на родителски права над детето:

Всеки родител е носител на родителски права и задължения по отношение на ненавършилите пълнолетие деца. И двамата родители имат равни права и задължения към децата си и отговарят за тях, независимо дали имат брак или нямат. Те са задължени да упражняват родителските си права в интерес на детето заедно и поотделно и ако единият родител е действал сам, то другият родител трябва да бъде информиран.

Съгласно закона родителят има право и задължение да се грижи за физическото, умственото, нравственото и социалното развитие на детето, за неговото образование и за неговите лични и имуществени интереси.

Родителят отглежда детето, формира възгледите му и осигурява образованието му съобразно възможностите си и в съответствие с нуждите и наклонностите на детето и с цел израстването му като самостоятелна и отговорна личност. ***Родителят няма право да използва насилие, както и методи на възпитание, които уронват достойнството на детето.***

Родителят осигурява постоянен надзор по отношение на малолетното си дете (ненавършило 14 години) и подходящ контрол на поведението на непълнолетното дете (навършило 14 и ненавършило 18 години).

Упражняването на родителските права и задължения се извършва по общо съгласие на родителите. При разногласие те могат да се обърнат към медиатор или да предявят иск пред районния съд по настоящия адрес на детето, който решава спора след изслушване на родителите, а при необходимост - и на детето. Всяко дете има право на лични отношения с родителите си, освен ако съдът е постановил друго.

Възможни са три варианта на уреждане на режима на упражняване на родителските права и задължения при раздяла:

Първият е, когато родителите не живеят заедно, но **не съществува спор между тях** по този въпрос. *В такава житейска хипотеза родителите могат да упражняват родителските права и задължения по начин, който те намират за подходящ.*

Вторият вариант е, когато родителите се разделят, но решават да постигнат **споразумение в режима на упражняване на родителските права и задължения**. Това е идеалният случай, когато спорът не е прерастнал в конфликт и родителите имат способността да преговарят и да достигнат до общо решение. Споразумението обхваща всички въпроси, които трябва да се решат при развода:

- относно местоживеенето на детето;
- упражняването на родителските права – вземането на всекидневните и важните решения за детето и тяхното изпълнение;
- личните отношения с детето;
- издръжката на детето.

Ако се постигне споразумение, родителите могат, но не са длъжни да поискат от районния съд по настоящ адрес да утвърди споразумението им.

Третият вариант е, когато споразумение не може да бъде постигнато и **спорът се отнася за решаване от съда**. Съдът решава и предоставя упражняването на родителските права на единия от родителите/съпрузите.

В *съдебното решение* се определя местоживеенето на детето, упражняването на родителските права, личните отношения с него и издръжката на детето.

Когато спорът се решава от съда, родителят може да поиска *определяне на привременни мерки* в интерес на детето, докато съдът се произнесе с решение. Привременните мерки, както и при развода, ще бъдат определени по реда на чл. 323 ГПК и ще обхванат: местоживеенето на детето, упражняването на родителските права и задължения, личните отношения и издръжката на детето.

Важно е да се знае, че родителят, на когото не е поверено детето или децата, не изгубва нито своето родителско качество, нито титулярството на родителските права и задължения. Той има право да поддържа лични отношения с детето, определени в бракоразводното решение или привременните съдебни мерки. В процеса на този контакт има възможност да упражнява възпитателно въздействие върху детето.

Може да следи за възпитанието и обучението на детето, както и за начина, по-който другият родител упражнява поверените му функции и извън времето за личния контакт.

В тази връзка служителите, които работят в детски градини и училища имат право да дават устна и писмена информация за развитието и обучението на детето и на родителя, който по силата на съдебно решение не упражнява родителските права.

Изключение правят случаите, при които съдът изрично е въвел ограничения в някои правомощия на родителя. Много важно е в тези случаи да се поиска от родителя, упражняващ родителски права над детето, съдебното решение, за да се види какви са наложените ограничения за другия родител.

2. Ограничаване на родителски права над детето:

Ограничаването и лишаването от родителски права е специален вид защита, предвидена в СК, която съдът може да постанови с цел закрила и защита интересите на детето.

До ограничаване на родителски права се стига в случаите, когато поведението на родителя представлява опасност за личността, здравето, възпитанието на детето или когато поради продължителна физическа или душевна болест или други обективни причини родителят не е в състояние да упражнява родителските си права. Компетентен да постанови ограничаване на родителски права е съдът, който може да постанови съответните мерки служебно, по искане на другия родители или на прокурор.

Мерките, които съдът може да вземе са: да отнеме някои от родителските права или да постави условия за упражняването им; да възложи осъществяването им на друго лице; да промени местоживеенето на детето или то да бъде настанено извън семейството.

Характерно за ограничаването на родителските права е, че се внасят количествени и съдържателни промени в родителските правомощия, без да се засяга титулярството на право - т.е останалите правомощия, които са необхванати от ограничителната мярка продължават да съществуват в модифициран вид - родителят ще има право да вижда детето, но под режим.

Районният съд определя мерките в отношенията дете – родител.

3. Лишаване от родителски права над детето:

До лишаване от родителски права се стига при особено тежки случаи - при опасност за личността, здравето, възпитанието на детето или при обективни причини, както и в случаите, когато родителят без основателна причина трайно не полага грижи за детето и не му дава издръжка. Компетентен орган да постанови лишаване на родител от права над детето

му отново е съдът. При лишаване от родителски права е налице цялостно и пълно отнемане на родителски правомощия. Налице е радикална мярка, която цели да лиши родителя от родителската му власт.

В случаите, когато съдът е постановил лишаване на единия родител от права върху детето трябва да се приема, че той няма право на достъп до детето, както и на информация, свързана с ежедневието и обучението му.

4. Настаняване на детето извън семейството:

В случаите, когато детето е поставено в риск съдът като мярка за закрила може да настани детето извън семейството. Съдът може да постанови детето да живеят при дядо и баба или в семейство на други роднини и близки с тяхно съгласие. Ако това не е възможно, детето се настанява в приемно семейство, в социална услуга – резидентен тип, или в специализирана институция. Във всички случаи съдът определя подходящ режим на лични отношения между детето и родителите му.

Съдът изпраща препис от решението на Дирекция „Социално подпомагане” по настоящия адрес на детето, от която се предприемат подходящи мерки и при необходимост предлага учредяване на настойничество или попечителство.

Лицата, на които съдът е възложил грижи за детето:

- не придобиват родителски права и задължения;
- могат без съгласието на родителите да вземат решения и да предприемат действия за запазване живота и здравето на децата, за които полагат грижи;
- имат право и задължение да живеят с него;
- имат право и задължение да се грижат за физическото, умственото, нравственото и социалното развитие на детето, за неговото образование и за неговите лични и имуществени интереси;
- осигуряват постоянен надзор по отношение на малолетното дете и подходящ контрол на поведението на непълнолетното дете;
- могат да искат връщане на детето, когато то се отклони или бъде отклонено от местоживеенето си;
- могат да извършват необходимите правни действия за защита на личните права на детето, свързани с неговото здраве, образование и гражданско състояние, както и за издаването на документи за самоличност по Закона за българските лични документи, след положително становище на Дирекция „Социално подпомагане”.

5. Защитни мерки:

В правомощията на съда е и прилагане на защитните мерки, предвидени в СК, за да се осигури изпълнение на решението по

упражняването на родителските права и задължения. Възможните защитни мерки са:

- осъществяване на личните отношения в присъствието на определено лице;
- осъществяване на личните отношения на определено място;
- поемане на разходите за пътуване на детето, а ако е необходимо - и на лицето, което го придружава.

Познаването на законодателството, свързано с правата на децата от работещите в детски градини и училища е предпоставка за компетентно поведение при ситуации, при които правото и интересът на детето трябва да бъдат защитени по най-добрия начин.

Необходимо е директорите на детски градини и училища да въведат в **Правилниците по чл. 181 от КТ** процедура за писмено информиране на директора и учителите от родители, при които е налице спор за упражняване на родителски права над дете. Уведомителното писмо/декларацията следва да бъдат придружени със съответни документи (влязло в сила бракоразводно решение или привременни мерки от съда за упражняване на родителски права, мерки за защита, споразумение и др.). Информацията е необходима, за да се удостовери кой от родителите има или няма право да взема детето от детската градина/училището, да получава информация за неговото физическо и психическо развитие, да провежда срещи с детето на територията на детската градина/училището и др.

Трябва винаги да се има предвид, че разделящите се родители на детето най-често са под много силна емоция и именно по тази причина следва да се търсят най-подходящите начини за смекчаване на родителския конфликт.

РОДИТЕЛСКИТЕ КОНФЛИКТИ И ПОСЛЕДСТВИЯТА ВЪРХУ ДЕТЕТО

Всяка ситуация на родителски конфликт притежава строго специфични особености, което е предпоставка за различен тип поведенчески и емоционален отговор в зависимост от индивидуалните характеристики и капацитет за справяне на самото дете. Негативните последиствия засягат различни сфери от живота на детето: поведение; емоции; представа за себе си; социални отношения; представяне в училище и детската градина; постижения. В този смисъл е трудно да бъдат изведени единни критерии за недвусмислено наличие на рискова за детето конфликтна ситуация в семейството. Въпреки това съществуват някои общи индикатори, които насочват вниманието на предучилищните и

училищните специалисти и могат да ги подпомогнат при разпознаването на потенциална конфликтна ситуация в семейството:

- занижаване на успеха и общото училищно представяне;
- нарушения в характеристиките на вниманието (концентрация, устойчивост) и последващи трудности в обучението;
- занижаване на социалната активност и контакти. Наличие на проблематични взаимоотношения с връстниците;
- опозиционно поведение и/или агресивни прояви;
- трайно повишено равнище на тревожност, изразяващо се в необичайни телесни реакции и промени (загуба на тегло, безсъние, психомоторни тикове и др.), плач и/или страхови реакции.

Родителският конфликт се разгръща най-често в споровете за упражняване на родителски права над детето. Най-тежката му форма е отчуждението на детето към единия от родителите. **Родителското отчуждение е целенасочено създаване на отделна/единствена връзка между детето и единия родител, като се отхвърля другия родител.** Напълно отчужденото дете не иска да има никакъв контакт с единия родител, изпитва само негативни чувства към него и само позитивни чувства към другия родител.

Отчуждаващият родител взема самостоятелни решения за живота на детето, без да се консултира с другия родител, възпрепятства достъпа до информация за успеха в училище, за представянето на детето в детската градина или за ежедневието, домашния живот с отчуждения родител. Важно е да се отбележи, че в случая не става дума за враждебно отхвърляне на родител, който действително е злоупотребил със своето дете или го е малтретирал. Родителското отчуждение засяга този родител, с който детето не живее или който не упражнява родителските права след раздялата или развода с другия родител. Съзнателните и целенасочени негативни изказвания, очернянето, злепоставянето пред детето на другия родител оказват влияние във всички посоки от развитието на детето.

В такива случаи, освен описваната обща картина на емоционални и поведенчески промени, могат да бъдат изведени и някои специфични проявления, показващи вероятно наличие на родителско отчуждение:

- дихотомия (разцепване/сплитинг) в отношението към двамата родители, едната родителска фигура се идеализира за сметка на другата, която се „вижда“ като изцяло негативна;
- споделяне на информация с неподходящо съдържание (например: „Моят татко си имаше любовница, докато с мама живееха заедно.“; „Аз съм се появил случайно. Мама всъщност не е искала да ме ражда, но така се е случило.“);
- отправяне на неаргументирани нападки към единия родител (например : „Моят татко е глупак.“; „Моята майка е лоша майка.“);

➤ идентификация с позицията на единия родител като жертва (например: „Татко ни изостави и ни остави без парички.“; „Мама избяга с друг мъж.“;

➤ разминаване в обръщенията към двамата родители (например: вместо „татко“ детето се обръща към баща си по име, като същевременно обръщението към майката е „мамо“ или обратното).

Всяко отклонение и промяна в обичайното поведение на детето показва, че има проблем, който го тревожи и с който то не може да се справи! Това показва, че детето има нужда от подкрепата на възрастен, на когото може да се довери.

Всички работещи лица в детските градини и училища трябва да имат предвид подобни промени, за да могат да си обяснят и да потърсят начини за подкрепа на детето. В педагогическата практика когато едно дете стане по-неспокойно, по-агресивно или промени почерка си и т.н., обикновено се прибегва до мъмрене и наказания, които още повече задълбочават неговите негативни преживявания и могат да доведат до спонтанна, неадекватно агресивна или неочаквана и необяснима реакция. Нарушването на връзката и възпрепятстването на контактите с единия родител под влияние на другия родител неизменно води до различни емоционални и поведенчески реакции при децата.

Всички емоционални и поведенчески промени при децата (не само единични, еднократни прояви) са сигнали, насочващи към потенциална конфликтна ситуация в семейството или в най-близкото обкръжение на детето и изискват особено внимание от преподавателите в детските градини и училищата.

Важно е отчуждаването на детето от единия родител в ситуация на конфликт да се разглежда като форма на насилие с тежки последици върху психичното развитие на детето и неговото поведение. Социалните работници от отделите за закрила на детето са подготвени да предприемат мерки по закрила в такива случаи. Необходимо е да се знае, че отделите се намесват в случаите, когато към тях е подаден сигнал.

Въпрос на отговорно професионално поведение в детските градини и училищата е да се разберат причините за поведението и състоянието на детето и да му бъде оказана подкрепа в рамките на образователната институция, без да се взема страна и да се правят опити за разрешаване на проблема между родителите. При невъзможност за справяне със ситуацията да се потърси съдействието на ОЗД.

ПОДКРЕПА НА ДЕТЕ В СИТУАЦИЯ НА РОДИТЕЛСКИ КОНФЛИКТ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА И УЧИЛИЩЕТО

Детската градина и училището имат формираща роля за развитието на детето. Те предоставят среда, в която отношенията между участниците влияят върху начина, по който децата проявяват естественото си любопитство и желание за общуване и опознаване на себе си, другите и света. След семейството образователната среда е второто важно обкръжение за детето. Детето пренася привързаността си към родителите върху авторитетните фигури на учителите и на връстниците. Ето защо рискови или неблагоприятни фактори от семейството оказват влияние и върху начина, по който детето учи, формира приятелства, играе, участва в света на училищната общност.

Детската градина и училището са средата, в която семейните трудности и неразбирателства намират външен израз в поведението и емоционалното състояние на детето.

Оказването на подкрепа на дете, попаднало в ситуация на родителски конфликт е специфичен и продължителен във времето процес, който предполага различни равнища на интервенция и провокира редица въпроси, свързани с професионалните граници и етика на предучилищните и училищните специалисти.

Оказването на подкрепа в рамките на образователната институция трябва да следва общоучилищен подход, основан на екипното взаимодействие на различни училищни специалисти (класен ръководител, педагогически съветник/психолог, учители, ръководство), като се съобразява с нормативната рамка и предписания, които регулират правово отношенията между родителите, както и с професионалните задължения и правомощия на всеки училищен специалист. Подкрепата също така следва да се оказва в съответствие с етичните стандарти в професията на помагащия специалист и в практиката на работещите с деца, съгласно Етичен кодекс за работа с деца, разписан от ДАЗД и приет от всички институции като неотменна част на длъжностната характеристика за всички, които работят с деца от различните професионални сфери.

Подкрепата на дете в ситуация на родителски конфликт при разделяне е изолиран процес и предполага няколко основни равнища на интервенция:

- индивидуална подкрепа на детето;
- комуникация и включване на родителските фигури;
- осигуряване на подкрепяща среда;

1. Оказването на индивидуална подкрепа на детето се явява централен момент от подкрепящата работа, като усилията на специалистите следва да бъдат насочени към подпомагане на детето да се справи с негативните емоции, да повиши самооценката и мотивацията си за учене.

Учителят/възпитателят има предимството да познава най-добре децата и тяхната ситуация. Той е първият човек, на когото се доверяват родителите и разполага с информация за наличието на промяна в семейните отношения. Ето защо учителят/възпитателят има и важната задача да идентифицира ранните сигнали за наличие на проблем, както и да потърси помощта на специалист за оценка и справяне с рисковата ситуация. Когато детето демонстрира поведенчески прояви, различни от обичайните, е необходимо да се направи консултация с педагогическия съветник или психолога за оказване на специализирана помощ. Екипното обсъждане помага за следването на единен подход от различните участници в съответствие с потребностите на детето. Тяхната роля може да бъде комбинирана с кратко директно съветване на децата, помагайки им да разберат процеса на разтрогване на семейството и техните реакции към него, тъй като при развод или раздяла на родителите децата често имат чувството, че разпадането на семейството е по тяхна вина и могат да бъдат дълбоко засегнати от преживяното. Възможно е да настъпят поведенчески разстройства, проблеми с концентрацията, както и да станат по-податливи на заболявания.

Учителят/възпитателят е първият, който може да подпомогне детето в процеса на адаптация с новата семейна ситуация, предразполагайки го към разговор и споделяне. Важно е детето да припознае педагога като подкрепяща фигура, към която да се обърне при нужда. Необходимо е детето да бъде изслушано и успокоено, без да се търси директно разрешаване на проблема, който излиза извън компетенциите и професионалната роля на учителя/възпитателя. Най-важният момент в комуникацията с детето е то да бъде предразположено да споделя своите чувства и въпроси относно раздялата в условията на сигурност и доверие. Тези разговори трябва да се случват насаме.

2. Комуникация и включване на родителите:

Поддържането на позитивни отношения с родителите е от особено значение за ефективното подпомагане на детето при справяне с конфликтната ситуация при раздяла. Важно е екипът, който участва в подкрепата на детето да разполага с актуална информация относно фамилната динамика, като общува с родителите и ги информира за развитието на детето в училището или детската градина.

При наличие на непълно семейство (семейство с един родител, раздяла, развод и др.) екипът трябва да е информиран относно правната

регулация на отношенията в семейството, по въпросите, свързани с правата и попечителството над детето, режима на виждане, достъпа на другия родител до информация за детето и др. Учителят следва да се съобразява с правните разпоредби и при неяснота или съмнение да се обръща към ръководството на училището за установяване на актуалната родителска ситуация.

Важно е педагогът да умее да удържа границите на професионалната си роля, като съблюдава най-добрия интерес на детето, без да заема страна в конфликта или да изнемва функциите на медиатор. При желание от страна на родителите учителят може да ги насочи към специалист по разрешаване на конфликти и семейни спорове, като запази нужния неутралитет. При възможност учителят може да потърси за съдействие педагогически съветник (психолог), който да установи връзка с родителите и да окаже специализирана подкрепа.

3. Осигуряване на подкрепяща среда:

При установена ситуация на родителски конфликт при раздяла учителят/възпитателят трябва да създаде необходимата подкрепяща среда за детето в рамките на класа/групата – създаване на атмосфера на приемственост и разбиране по отношение на различните семейства, с което да се предотврати потенциален тормоз или изолация от страна на съучениците. Необходимо е в училище да се използват възможностите в часа на класа или друг учебен предмет да се обясни на децата, че съществуват различни семейства – семейства с двама родители, с един родител, разделени родители, разширени семейства и др.

Успоредно с това учителят/възпитателят трябва да спазва установените граници и правила на поведение. Необходимо е да бъде едновременно и подкрепящ, и възискателен към детето, което ще помогне създаването на структурирана и предвидима среда за оставане във връзка с другите в естествения процес на обучение и общуване. Това ще даде на детето усещане за спокойствие и сигурност, които са особено необходими в ситуация на родителски конфликт при раздяла.

Всяка намеса трябва да бъде внимателно планирана в зависимост от спецификите на индивидуалния случай и да се прилага в поредица от логически стъпки, съгласувани с училищната политика, екипния подход и етичните стандарти. В повечето случаи процесът на подкрепа е в следната последователност:

1. Идентифициране на конфликтна ситуация.
2. Формиране на екип за подкрепа.
3. Изготвяне на план от грижи и интервенции.
4. Мониторинг на напредъка и развитието.

В детската градина и в училището следва да бъде оказвана своевременна и подходяща намеса при наличие на родителски конфликт при раздяла, която да подпомогне детето и семейството.

В случаите, когато оказаната подкрепа на детето в рамките на образователната институция не повлиява положително затрудненията в поведението на детето, както и при отказ от страна на родителите за сътрудничество, е необходимо екипът, ангажиран по случая на детето да сигнализира устно и писмено отдела за закрила на детето към Дирекция „Социално подпомагане” по местоживее на детето за предприемане на мерки за закрила по реда на ЗЗДет.

Децата се нуждаят и очакват Вашата подкрепа!